

**КРАЉИЦА НАТАЛИЈА ОБРЕНОВИЋ: МОЈЕ УСПОМЕНЕ, СКЗ,
БЕОГРАД 1999, 218**

Током 1999. године појавило се друго издање мемоара краљице Наталије Обреновић, који нам пружају прилику да се боље упознамо са личностима и догађајима из прве деценије њеног боравка у Србији. Успомене Наталије Кешко, касније Обреновић, обухватају раздобље од њеног раног детињства до 4. августа 1887. године. Текст је писан на табацима који су спојени у посбпе целине обележене римским бројевима. Књига садржи предговор написан од стране Љ. Трговчевић и оригиналне фотографије краљине Наталије, од њеног детињства до позних година. Мемоари се састоје из три дела.

Први део (I-XXVIII) садржи сећања краљице Наталије од најранијег детињства до првог сусрета са кнезом Миланом. Рођена је као Наталија Петровна Кешко 2/14. маја 1859. у Фиренци. Отац јој је био руски пуковник, а мајка пореклом из Молдавије. Породица је поседовала имање у Бесарабији и била је имућна па је Наталија била образована уз француске и енглеске гувернанте. Када јој је мајка умрла, Наталија је имала 15 година и тада са две сестре и братом прелази код мајчине сестре Катарине Мурузи у Одесу. За Милана Обреновића први пут је чула кад је имала 12 година у Баумгарту код Беча, где је боравила. У посету код њених родитеља дошла је Миланова баба по мајци, а Наталијина баба-тетка, заједно са Милановом мајком Маријом Катарци. Када је имала 16 година баба јој је предложила удају за кнеза Милана. Наталија је прихватила, присећајући се пророчанства једне Циганке да ће бити краљица. На-

талија и Милан су се срели у лето 1875, вероватно у Паризу, Милан је запросио а она је пристала. Верили су се 25. јула 1875.

Други део (I-CIV) почиње њеним доласком у Београд, а завршава Српско-бугарским ратом 1885. Наталија и Милан венчали су се 5. октобра 1875. године у Београду. По изјавама очевидца свадба је била величанствена. Кум је био руски цар преко свог изасланика грофа Сумаракова. Србија је добила нову кнегињу, која је убрзо освојила све симпатије народа словенским опредељењем и личним трудом у помагању рањеницима. Рођењем престолонаследника Александра испунила је оно што се од ње очекивало. Наталија се за Милана удала у преломним годинама за историју Србије, како сама истиче. Њу су уместо лепог живота сачекале припреме за рат. А првих десет година брачног живота, Наталија каже, биле су јој испуњене ратом, честим променама влада, новчаним неприликама и смрћу тек рођеног другог сина Сергеја. У овим догађајима Наталија види узрок међусобног удаљавања младог брачног пара. Поремећени брачни односи имали су више узрока. Један од њих је и политичко размимоилажење. Наталија је била изразити русофил и наклоњена политичким снагама у Србији исте оријентације. Милан је после Берлинског конгреса био наклоњен Хабзбуршкој монархији, с којом је склопио тајни уговор и очекивао је њену помоћ, што му је Наталија стално замерала. Поред тога, и њихови карактери били су веома различити, на шта се Наталија веома жали у

својим успоменама. По њој, Милан је био без самопоуздања, личне храбрости, кратког стрпљења и чврстине, што је показао у неколико наврата када је помишљао да напусти своје државне обавезе, што је Наталија на све начине спречавала. Њој су веома сметала неверства краља Милана. Кроз његов живот су прошле многе жене, о чему Наталија опширно говори. Између осталих, она говори о госпођи Мици Протић, о Милановој рођани Марији Катарпи и Артемизи Христић. На то се надовезивала Миланова склоност према картању и његово расипништво. Све су то били узроци да Наталијина љубав временом прерасте у мржњу.

Трећи део успомена (I-XCIX) почиње Српско-бугарским ратом, а завршава се Наталијиним напуштањем Београда, 4. августа 1887. У овај рат је, по Наталији, Милан ушао неприпремљено и непромишљено, због чега је српска војска доживела пораз. Обесхрабрен, намеравао је да напусти престо. Наталија је била против, окупила је своје истомишљенике који су јој помогли да краља одврати од те намере, а све у циљу осигурања престола сину. За овај подухват Наталија је имала подршку и од аустроугарског посланика у Србији Квенхилера. Између њих се током рата јавила извесна наклоност. Наталија, разочарана у свој брак, помишљала да жртвује породицу и положај, али смрт грофа Квенхилера спречила је њене намере. За време Српско-бугарског рата јавност је сазнала за разморице краљевског пара. Милан је после рата тражио начин да се ослободи краљице. Супружници су се суко-

били и око одређивања средине у којој ће се престононаследник школовати. Наталија се залагала за Русију, а Милан за Беч. Сукоб је достигао кулминацију када је Наталија 5/17. априла 1887. одбила да се рукује са госпођом Назос, супругом грчког отправника послова, сматрајући је Милановом љубавницом. Краљу је то био згодан моменат да објави како даљи заједнички живот са краљицом није могућ. Наталија је приморана на споразум по коме је престононаследник требало да се годину дана школује на страни, уз мајчину контролу, а да она напусти земљу на годину дана, са могућношћу да лето проведе у Србији. Краљица је најпре отпутовала у Одесу, а вратила се 30. јуна у Београд, који је напустила кроз месец и нешто више одлазећи у Фиренцу.

По свом жанру мемоари су лично виђење самог писца, настају из потребе да се о себи изнесе оно што је мање познато и да се лично учешће у неким догађајима оправда или истакне. У успоменама краљице Наталије, писаним после њеног развода и прогонства, осећа се њена потреба да објасни узроке своје тужне судбине. У њима има оптужби и правдања, оне су дубоко личне, а главни кривац је увек друга страна. Ова врста извора је по свом карактеру увек једнострана, али је драгоцен допунa другим врстама извора за разумевање прошлости и карактера личности које су у њој учествовале. Успомене су течно и интересантно писане, зато их препоручујемо широј читалачкој публици.